

КУЛИК М. С.,
аспірант кафедри адміністративного
права, інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
(Київський університет
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»)
ORCID ID: 0000-0002-9826-4957

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.65>

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ СЕРЕД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена особливостям обігу вогнепальної зброї серед цивільних осіб в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Автор спрямовує увагу на розширення спроможностей здійснення стримування та відсічі збройної агресії російської федерації.

В статті акцентується увага на розробці та набранні чинності значної кількості нормативно-правових актів, зокрема спрямованих на упорядкування відносин щодо застосування зброї цивільними особами.

Автором аргументує, що легалізація зброї серед цивільних осіб є вимушеним кроком з урахуванням стрімкого просування ворога територією України. Крім того, автор акцентує увагу на фактичному прирівнянні окремої категорії цивільних осіб до військовослужбовців Збройних сил України.

Автором пов'язує подальший розвиток нормативно-правових актів із прийняттям низки Законів, яким відповідно до статті 65 Конституції України встановлено обов'язок захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність кожного громадянина. З урахуванням такої динаміки розвитку національного законодавства в умовах війни автором актуалізовано проблематику узгодження приписів основних нормативно-правових актів, що стосуються адміністративно-правового забезпечення обігу зброї серед цивільних осіб та пропонує певні зміни у частині визначення цілі застосування зброї до Постанови Кабінету Міністрів України № 1448, у частині виправлення логічної неузгодженості, котра міститься у пункті 11 Постанови Кабінету Міністрів України № 828 щодо прийняття військовослужбовцем на власний розсуд рішення про застосування зброї та/або бойової техніки відповідно до вимог даного порядку та у положенні Постанови Кабінету Міністрів України № 1448 щодо прийняття аналогічного означеного рішення членом ДФТГ шляхом внесення змін до пункту 12 Постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня № 1448 «Про затвердження порядку застосування членами добровільних формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боеприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони» тощо.

На переконання автора статті наведені зміни нададуть можливість враховувати не лише виробництво – створення вогнепальної зброї, а й процес відтворення, котрий у кінцевому результаті призводить до виготовлення нової одиниці зброї за старими кресленнями, макетами, тощо.

Ключові слова: обіг вогнепальної зброї, вогнепальна зброя, цивільні особи, умови дії правового режиму воєнного стану, мисливська зброя, добровільчі формування, адміністративно-правове забезпечення обігу зброї серед цивільних осіб.

Kulyk M. S. Peculiarities of firearms circulation among citizens of Ukraine in the context of the martial law regime

The article is devoted to the peculiarities of firearms circulation among civilians under the legal regime of martial law in Ukraine. The author focuses on expanding the capacity to deter and repel the armed aggression of the Russian Federation.

The article focuses on the development and entry into force of a significant number of legal acts, in particular those aimed at regulating relations regarding the use of weapons by civilians.

The author argues that the legalization of weapons among civilians is a necessary step given the rapid advance of the enemy through the territory of Ukraine. In addition, the author focuses on the de facto equation of certain categories of civilians with military personnel of the Armed Forces of Ukraine.

The author links the further development of regulatory legal acts with the adoption of a number of laws which, pursuant to Article 65 of the Constitution of Ukraine, establish the obligation to defend the Motherland, independence and territorial integrity of every citizen. Given such dynamics of development of national legislation in times of war, the author updates the issue of harmonization of the provisions of the main legal acts relating to administrative and legal support of arms circulation among civilians and proposes certain amendments to Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1448 in terms of defining the purpose of use of arms, and in terms of correcting the logical inconsistency contained in paragraph 11 of Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 828 regarding the decision of a serviceman to make a decision at his/her own discretion to use weapons and/or military equipment in accordance with the requirements of this procedure and the provisions of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1448 on the adoption of a similar decision by a member of the VFTH by amending paragraph 12 of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 29 December No. 1448 "On Approval of the Procedure for the Use of Personal Hunting Weapons, Small Arms, Other Weapons and Ammunition by Members of Volunteer Formations of Territorial Communities in the Performance of Tasks on the Territory of Ukraine".

According to the author, these changes will make it possible to take into account not only the production - creation of firearms, but also the reproduction process, which ultimately leads to the manufacture of a new firearm based on old drawings, models, etc.

Key words: *firearms trafficking, firearms, civilians, conditions of the martial law regime, hunting weapons, volunteer formations, administrative and legal support for the trafficking of weapons among civilians.*

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року увійде в сучасну світову історію, як день початку Російсько-Української війни. Після нанесення російськими військами артилерійських, авіаційних та ракетних ударів по військовим, а також цивільним об'єктам вітчизняної інфраструктури та фактичного розв'язання збройної агресії проти України, Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. У подальшому, дія воєнного стану неодноразово продовжувалась Указами Президента України від 14.03.2022 року № 133/2022, від 18.04.2022 року № 259/2022 від 17.05.2022 року № 341/2022 [2, 3, 4]. Продовження воєнного стану здійснюється після закінчення дії означених нормативно-правових актів й по даний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти піднятої у статті проблематики обігу вогнепальної зброї серед цивільних осіб в Україні розглядали такі науковці, як: А. Кофанова, В. Юсупова, Т. Михальчук, сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї розкрито в публікаціях:

К. Бугайчука, М. Войцеховського, В. Галуцька, О. Дрозда, В. Дулгера, С. Дудкевича, С. Ківа-лова, О. Кваші, В. Курила, А. Корнійця, В. Літошко, О. Тильчик, В. Тильчика, П. Фріса, Н. Ченшової, у тому числі й з урахуванням міжнародного досвіду: Є. Кобрусьєвої, Р. Миронюка, С. Миронюк, О. Мисливої, Н. Щербини, під час дії правового режиму воєнного стану: О. Джафарової, В. Кузнецова, правового положення суб'єктів обігу: С. Кузніченка та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під «воєнним станом» варто розуміти термін приведений в Законі України «Про оборону України», як особливий правовий режим, що вводить в Україні або окремі її місцевості в разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальної цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (абзац чотирнадцятий статті 1 «Визначення основних термінів») [5].

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну, загальна мобілізація [6], введення воєнного стану, активні бойові дії та масова фактична видача вогнепальної зброї громадянам України без її належної процесуальної фіксації зумовили виникнення правового вакууму щодо адміністративно-правового регулювання суб'єктами владних повноважень обігу зброї серед цивільного населення.

Варто констатувати й збільшення кількості випадків застосування зброї цивільними особами в наслідок її потрапляння в сферу так званого «нелегального цивільного обороту». Підтвердженням є аналіз статистичних даних низкою дослідників. Наприклад: Г. Шведова, досліджуючи сучасний вимір незаконного обігу зброї зазначає, що у 2020 році за даними військової прокуратури українці володіють 400 тисячами незареєстрованої вогнепальної зброї. Незаконне поводження з вогнепальною зброєю як один із видів кримінального правопорушення зафіксовано в Дніпропетровській області – 51 %, Київській – 46%, м. Києві 47% з усього масиву протиправних діянь. Основними причинами такого росту визначено: – ввезення зброї з місць проходження служби; – незаконне придбання зброї не територіях де органи державної влади не тимчасово не здійснюють контроль, тощо. Причому: кожен 6-й випадок – був скоєний групою осіб, у тому числі; злочинними організаціями; кожен 7-й випадок – особу було поранено; кожен 9-й випадок – відбувся обстріл домогосподарства, автомобіля, торгівельного приміщення; кожен 10-й випадок – злочин було вчинено раніше судимими особами чи під час побутового конфлікту; кожен 11-й випадок – особу було вбито [7].

Зазначимо, що перед самим початком збройної агресії, 23 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила у першому читанні законопроект «Про цивільний обіг зброї» № 5708. Метою законопроекту є посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані. Також, законопроектом пропонується, зокрема: визначити поняття права власності на цивільну вогнепальну зброю; визначити умови та порядок отримання громадянами України та юридичними особами документів про право власності на цивільну вогнепальну зброю; здійснити класифікацію цивільної вогнепальної зброї; тощо [8].

Станом на червень 2022 року, законопроект досі не пройшов друге читання. Поряд із цим, початок війни, часткова окупація російськими військами 9 областей України, видача автоматичної бойової нарізної вогнепальної зброї населенню в перші дні війни, формування добровільних формувань територіальних громад (далі – ДФТГ) та масова участь цивільного населення у відсічі збройної агресії Російської Федерації створили нові, унікальні умови обігу зброї серед громадян. Варто наголосити, що така унікальність пов'язується із тим, що масив норм, який діяв до повномасштабного вторгнення встановлював низку жорстких

обмежень щодо обігу вогнепальної зброї. Логічно, що законодавець у найкоротші терміни розробив нові правові норми щодо контролю за обігом зброї.

Разом із тим, як зазначає В. Кузнецов, аналіз названого Законопроекту дає можливість говорити про «невиправдані сподівання» прихильників легалізації вогнепальної зброї. Зокрема, ним, з одного боку, надається право на придбання у власність короткоствольної вогнепальної зброї (пістолетів, оскільки придбання й використання револьверів забороняється), а з іншого – такі можливості надані лише обмеженій групі громадян (спортсменам) і фактично лише для занять спортом, а не для самозахисту, а це пояснюється тим, що зберігання такої зброї передбачене лише у стрілецькому тирі або на стрільбищі; надання травматичної зброї пропонується обмежити; транспортування зброї має відбуватися з розрядженими магазинами, що унеможливило її застосування під час необхідної оборони; персоналу охорони дозволяється протидіяти можливому збройному нападу шляхом використання лише довгоствольної гладкоствольної вогнепальної зброї, тобто мисливських рушниць, що призначені для стрільби дробом і спеціальними кулями на порівняно короткі відстані, при цьому не дозволяється навіть використання травматичної зброї [9, с. 52].

Як засвідчила практика перших днів супротиву російській агресії участь цивільних осіб у захисті України в більшості передбачає доступ та застосування вогнепальної зброї. До цього часу не сформовано відповідне законодавство з метою упорядкування відносин у сфері обігу вогнепальної зброї. Важливо наголосити, що наявні проекти Законів України не враховують особливості дії правового режиму воєнного стану. Натомість, правове забезпечення щодо обігу вогнепальної зброї концентрується навколо здійснення національного супротиву, відсічі, стримування збройної агресії, і у даному контексті, рефлексивно законодавець змушений встановлювати спрощені процедури доступу цивільних осіб до зброї. Більше того, поза увагою не залишаються й засоби кримінально-правової охорони таких відносин, оскільки без відповідно лібералізації, застосування вогнепальної (стрілецької) зброї, передусім цивільними особами, неможливе. Прикладом цього є положення Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують «бойовий імунітет» в умовах дії воєнного стану» від 21 березня 2022 року № 2124. Означене поняття вводиться з метою звільнення від відповідальності осіб, у тому числі й цивільних, за застосування зброї (озброєння), які здійснюють відсіч збройної агресії проти України [10]. Такі зміни до кримінального законодавства, на нашу думку, опосередковують неготовність до такої відсічі, оскільки формування нормативного масиву відбулося в екстрені строки. Більше того, проекти Законів, зокрема «Про право на цивільну вогнепальну зброю», як вже зазначалося, не врахував реалізації право-обов'язку громадянина щодо захисту Вітчизни.

Варто погодитися із твердженнями вчених, що термін «бойовий імунітет» запроваджено з урахуванням складності планування бойових дій в умовах обмеженої інформації та стислих строків для прийняття рішення [11, с. 17]. Причому, запровадження даного терміну є більше наслідком аніж причиною. Наведена теза пояснюється аргументами про спільний зміст понять «виконання обов'язку із захисту Вітчизни» та «бойовим імунітетом».

Варто наголосити на тому, що діючими (в тому числі й перспективними) нормативно-правовими актами не встановлено порядок використання зброї цивільними особами котра є трофейною, чи такою, котра отримана в інший спосіб, тобто не легалізована. Щодо означеного питання, то як справедливо зауважує В. Кузнецов, в Україні практика правозастосування складається не на користь обставин, що виникли. Мається на увазі, що незаконне поводження зі зброєю інкримінується особам, які до прийняття низки діючих нормативно-правових актів, в умовах відсічі, застосували вогнепальну зброю названого виду (трофейну, нелегалізовану). Неоднозначною є і практика розгляду й судових справ [12, с. 198]. Попередньо, термін «бойовий імунітет», мав би формулюватися не як принцип, а як обставина (підстава) звільнення від відповідальності конкретну особу, котра застосувала зброю з метою відсічі, стримування збройної агресії.

Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 року (№ 1702-IX) перший «довоєнний» закон, який започаткував базові принципи створення озброєного опору громадян військовій агресії ворожої держави, ввів таке поняття як «Добровольче формування територіальної громади», заклав основи для публічної організації цивільного населення у парамілітарні формування та отримання громадянами бойової зброї, у тому числі, армійських зразків. Приналежно, що цим Законом встановлюється перелік осіб відповідно складників: військовий, цивільний та військово-цивільний [13].

На виконання вказаного Закону та, з метою реалізації його окремих положень Кабінетом Міністрів України прийнято низку постанов, «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад» від 29 грудня 2021 р. № 1449 [14] та «Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад (далі – ДФТГ) особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони» від 29 грудня 2021 р. № 1448 [15].

Наведеними нормативно-правовими актами визначено підстави застосування зброї цивільними особами, зокрема й під час здійснення окремих заходів. Ними є: 1) посилення охорони та захисту державного кордону; 2) участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій; 3) підготовка громадян до національного супротиву; 4) охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій, об'єктів підвищеної небезпеки, тощо; 5) заходи тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів поблизу зон надзвичайних ситуацій або воєнних дій разом із Національною поліцією; 6) забезпечення громадської безпеки та громадського порядку разом із Національною поліцією [16].

Право на застосування вогнепальної зброї в осіб учасників ДФТГ виникає у порядку визначеному названою вище Постанови Кабінету Міністрів України. Означене право застосовувати вогнепальну зброю реалізується крізь призму терміну самооборона. Так, наведеним нормативно-правовим актом визначено наступні особливості, зокрема: застосування вогнепальної зброї здійснюється виключно у межах виконання завдань територіальної оборони, здійснення індивідуальної самооборони, самооборони (абзац другий пункту 2 Постанови КМУ № 1448); застосування вогнепальної зброї членом ДФТГ здійснюється виключно для захисту свого життя і здоров'я або загрози нападу, якщо в інший спосіб і за допомогою інших заходів захистити себе в такій ситуації не можливо (абзац третій пункту 2 Постанови КМУ № 1448); вогнепальна зброя застосовується виключно до особи, причетної до збройної агресії (абзац четвертий пункту 2 Постанови КМУ № 1448). Відразу варто зазначити, що абзацом шостим пункту 2 Постанови КМУ № 1448 застосування вогнепальної зброї також допускається під час виконання завдань територіальної оборони для захисту від нападу або загрози нападу на об'єкти, що охороняються чи обороняються учасниками ДФТГ. Разом із тим, в останньому випадку видається незрозумілим чи можуть такі особи здійснювати летальне застосування вогнепальної зброї. Більше того, абзацом сьомим пункту 2 Постанови КМУ № 1448, ціллю визначено будь-які об'єкти або особи, виявлені під час виконання завдань територіальної оборони членом добровольчого формування [17].

В означеному контексті названий порядок термін «особи, причетні до збройної агресії» вживається у значенні Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України» від 10 жовтня 2018 року № 828 під яким розуміється особовий склад регулярних з'єднань і підрозділів іноземних держав, підрозділів та спеціальних формувань, підпорядкованих іншим силовим відомствам іноземних держав, іррегулярних незаконних збройних формувань, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих іноземною державою, їх радники та інструктори, а також персонал окупаційної адміністрації іноземної держави (яку становлять її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні іноземній державі

самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України) [18].

Відповідно, уточнення потребують положення, котрі визначають право ідентифікувати таку особу (причетну до збройної агресії) членом ДФТГ з метою застосування стрілецької, тобто вогнепальної зброї. У такому випадку доцільно передбачити положення, спрямоване на визначення так званої «легальної цілі» застосування зброї цивільними особами. Мається на увазі той факт, що нормами Постанови КМУ № 1448 встановлено участь в перелічених заходах з виконання завдань територіальної оборони цивільними особами разом із Національною поліцією чи представниками Збройних Сил, інших уповноважених органів. Відтак, вважаємо за доцільне внести зміни до абзацу шостого пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України № 1448 та викласти його у наступній редакції:

«ціль – будь-які об'єкти або особи, виявлені з метою летального застосування особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони членом добровольчого формування, військовослужбовцем військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил та/або представниками інших правоохоронних органів і військових формувань, що створюють або можуть створити небезпеку нападу»

Наведені зміни нададуть змогу окреслити мету застосування вогнепальної зброї цивільними особами під час виконання завдань територіальної оборони у межах визначеної цілі та у зв'язку зі здійсненням самооборони. Означене питання актуалізується у зв'язку із положенням пункту 11 Постанови КМУ № 828, яким визначено, що виконуючи завдання з відсічі збройної агресії проти України, а також під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, тощо військовослужбовець має право самостійно прийняти рішення про застосування зброї та/або бойової техніки відповідно до вимог даного порядку [19]. Постанова КМУ № 1448 містить аналогічну норму щодо застосування членом ДФТГ зброї (пункт 12) [18]. Разом із тим, останнє положення містить логічну неузгодженість, оскільки конструкція норми прямо не вказує мету застосування зброї. Більше того незрозумілим видається ким може бути прийнято рішення про застосування зброї членом добровольчого формування, у разі коли останній діє під час виконання завдань територіальної оборони. Зважаючи на зазначене пропонується пункту 12 Постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня № 1448 «Про затвердження порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони» та викласти його у наступній редакції:

«12. Член добровольчого формування під час виконання завдань територіальної оборони у складі добровольчого формування, у випадку індивідуальної самооборони, має право самостійно прийняти рішення про застосування особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них відповідно до вимог цього Порядку з подальшим обов'язковим повідомленням командирові добровольчого формування».

Наведені зміни упорядкують відносини щодо застосування зброї членами ДФТГ (цивільними особами) для цілей виконання завдань територіальної оборони, інших (відсічі та оборони). Вважаємо, що наявність нормами у запропонованому вигляді мінімізує безпідставне застосування зброї членами ДФТГ до осіб, котрі не визначені як «ціль», відповідним абзацом пункту 2 цієї ж Постанови Кабінету Міністрів України.

В цілому, характеризуючи наявність названого нормативно-правового акту (мається на увазі Постанова КМУ № 1448) можливо констатувати, що його зміст спрямований на розширення спроможностей здійснення стримування та відсічі збройної агресії. Більше того, такий крок є вимушений (прийняття документу) з урахуванням стрімкого просування ворога по території України. Підставою такого твердження вважаємо прирівняння окремої категорії цивільних осіб до військовослужбовців Збройних сил України.

У подальшому, розвиток законодавчого забезпечення щодо відсічі збройній агресії росії ознаменовано прийняттям Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб

у захисті України» від 03 березня 2022 року № 2114, яким у відповідності до статті 65 Конституції України встановлено обов'язок захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність кожного громадянина. Так, статтею 1 встановлено, що громадяни, особи без громадянства, іноземці, які законно перебувають на території України (цивільні особи) можуть отримати вогнепальну зброю і боеприпаси до неї відповідно до, у разі коли такі особи беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії в період дії воєнного стану. Статтею 2 аналізованого Закону встановлено, що застосування вогнепальної зброї цивільними особами здійснюється аналогічно до застосування зброї військовослужбовцями під час виконання завдань останніми щодо відсічі та стримування збройної агресії проти України. Громадяни котрі отримали зброю для відсічі зобов'язані її здати протягом 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану [20].

Варто окремо наголосити, що з метою використання зареєстрованої особистої мисливської вогнепальної зброї цивільними особами для відсічі збройної агресії Наказом МВС України від 18 березня 2022 року № 195 було продовжено строки дії дозволів на період до 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні [22].

Отримання зброї цивільними особами здійснюється у порядку затвердженого Наказом МВС України від 07 березня 2022 року № 175 «Про затвердження порядку отримання вогнепальної зброї і боеприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав». Особливостями наведеної процедури є: по-перше, вогнепальна зброя видається цивільній особі на підставі рішення керівників уповноважених органів в адміністративно-територіальних одиницях територій, на якій оголошено воєнний стан та чи уповноваженими особами; по-друге, цивільні особи звертаються із відповідною заявою до якої додаються: документи, які підтверджують навички володіння зброєю та морально-ділові якості (копія військового квитка осіб рядового, начальницького складу, посвідчення працівника правоохоронного органу, члена ДФТГ, дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської вогнепальної зброї, тощо); по-третє, розгляд заяви здійснюється протягом доби після її надходження; по-четверте, видача вогнепальної зброї заборонено особам, які не досягли 18 річного віку, недієздатним/обмежено дієздатним, особами, що вже отримали зброю, окрім, у разі коли вона була втрачена в наслідок відбиття чи стримування збройної агресії; по-п'яте, вогнепальна зброя та боеприпаси підлягають поверненню до припинення або скасування дії правового режиму воєнного стану, якщо така особа: самоусунулася від відсічі, змінила місце проживання, неспроможна продовжувати участь у відсічі, вчинила кримінальне правопорушення із застосування вогнепальної зброї або погрозою її застосування, тощо [23].

Варто зацентувати увагу на формулюванні, котре потребує уточнення. Йдеться про підставу, за наявності якої зброя цивільним особам не видається чи підлягає поверненню. Означене питання особливо актуальне під час воєнного стану. Такою підставою є вчинення кримінального правопорушення із застосуванням вогнепальної зброї чи погрозою її застосування. Наведена підстава доповнюється низкою інших, зокрема тими, що передбачені абзацами з другого по дев'ятий пункту 2 Наказу МВС України від 02 березня 2022 року № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану», зокрема: фактом притягнення особи до адміністративної відповідальності за статтями 130, 44, 173 з позначкою 2, повідомлення про підозру особі, судимості за тяжкий, особливо тяжкий злочин, рішення суду про конфіскацію чи оплатне вилучення зброї в особи [24]. Таким чином, незрозумілим видається дублювання названої «підстави, з подальшим її звуженням, оскільки кримінальні правопорушення із застосуванням зброї чи її погрозою становлять лише частину перелічених підстав у названому Наказі МВС України № 175. Такий факт, вважаємо, призводить до різночитань та неоднакового правозастосування уповноваженими органами. А тому, підставами отримання зброї цивільними особами, котрі виявили бажання прийняти участь у відсічі та стримування збройної агресії щодо України, мають бути виключно підстави визначені Наказом МВС України № 170.

Висновки. У цілому, варто погодитися із авторами статті «Закон про зброю в Україні: воєнна необхідність чи вимога часу?», котрі наголошують, дух і контекстний зміст правового регулювання у період діє правового режиму воєнного стану вказують на розуміння цього явища як особливого, вимушеного на період воєнного стану відносно вільного отримання і застосування зброї цивільними особами з метою захисту від збройного агресора, по суті – в умовах партизанської або близької до неї за сутністю війни. Таке розуміння, безперечно, є продуктом жорсткої воєнної необхідності першого етапу спротиву України агресії РФ та обумовлено суттєвою кількісною перевагою російських збройних сил [25, с. 253]. Дана теза знову ж таки окреслює очевидність незавершеності процесу правового впорядкування обігу зброї серед цивільного населення у наступні періоди війни та необхідності продовження законотворчої роботи на підставі сформованої моделі розвитку ситуації у повоєнний період, прорахуванням особливостей реінтеграції деокупованих територій.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 133/2022 від 14.03.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>
3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 259/2022 від 18.04.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2592022-42237>
4. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 341/2022 від 17.05.2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617>
5. Про оборону України : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
6. Про загальну мобілізацію: Указ Президента України №69/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>
7. Шведова Г.Л. Незаконний обіг зброї в сучасній Україні: кримінологічний вимір. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/565/1/ВП%20%D0%AE%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%9C%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf#page=26>
8. Про право на цивільну вогнепальну зброю: проект Закону України № 5708 від 25.06.2021. Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>
9. Кузнєцов В.В. Формування нормативно-правового забезпечення участі цивільних осіб у захисті України. Нове українське право. Випуск 4. 2022. С. 50-56.
10. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>
11. Баулін Ю.В. Бойовий імунітет як обставина, що виключає кримінальну відповідальність. Кримінально-правові й процесуальні відповіді на виклики воєнного стану в Україні : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (27 січня 2023 р.). Київ : НаУКМА, 2023. С. 17–24
12. Кузнєцов В.В. Обмеження державної монополії на застосування сили: нові виклики в умовах воєнного стану. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/ZBIRNYK_06.10.2022.pdf#page=195
13. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 1702-IX, *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2021, № 41, ст. 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

14. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 1449 від 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text>

15. Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-2021-%D0%BF#n12>

16. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 1449 від 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text>

17. Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-2021-%D0%BF#n12>

18. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-%D0%BF#n10>

19. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-%D0%BF#n10>

20. Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-2021-%D0%BF#n12>

21. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті цивільних осіб у захисті України: Закон України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t222114?an=1&ed=2022_03_03

22. Про продовження строку дії дозволів у сфері обігу зброї, пристроїв та вибухових матеріалів під час дії воєнного стану в Україні : Наказ МАС України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE37681?an=2>

23. Про затвердження порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав : Наказ МВС України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/re37631?an=1>

24. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану : Наказ МВС України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re37609?an=21&ed=2022_03_01

25. Мельник С.В., Грецьких О.В. Закон про зброю в Україні: воєнна необхідність чи вимога часу? Електронне наукове видання «Аналітичне порівняльне правознавство». URL: <http://journal-app.zhnu.edu.ua/article/view/264973/260951>

